

HİDİV

(خدیدو)

1867 yılından itibaren
Mısır valilerine verilen unvan
(bk. MISIR).

HİDİVİYYE KÜTÜPHANESİ

(bk. DÂRÜ'L-KÜTÜBİ'L-MISRİYYE).

HİFÂD

(bk. SÜNNET).

HİFNÎ

(الحفنی)

Ebü'l-Mekârim Şemsüddîn (Necmüddîn)
Muhammed b. Sâlim
b. Ahmed el-Hifnî
(ö. 1181/1767)

Halvetiyye-Şâbâniyye tarikatının
Hifniyye kolunun kurucusu,
Şâfiî âlimi.

1101 (1690) yılında Mısır'ın Bilbîs şehrinin Hafnâ köyünde doğdu. Hafnâvî ve Hafnevî nisbeleriyle de anılır. Soyu babasının tarafından Hz. Hüseyin'e kadar ulaşır. On dört yaşında babasıyla birlikte tahsil için Kahire'ye giderek Ezher'e kaydoldu. Şemseddin Muhammed el-Büdeyrî, İd b. Ali en-Numrusî ve Abdullah b. Sâlim el-Basrî gibi âlimlerden icâzet aldı. Şâfiî fıkhı başta olmak üzere usûl-i fıkıh, tefsir, hadis, kelâm, mantık, nahiv, aruz gibi ilim dallarında geniş bir birikime sahip olan Hifnî, Ezher'de bu ilimleri okutmaya başladığı yıllarda tasavvufa ilgi duyup Mukrî diye tanınan Şeyh Ahmed eş-Şâzelî'ye intisap etti. 1133 (1721) yılında Kahire'ye gelen, Halvetiyye tarikatının Şâbâniyye kolunun Bekriyye şubesinin kurucusu Kutbüddin el-Bekrî ile tanışınca daha fazla muhabbet duyduğu bu şeyhe intisap etti. Seyrû sülûkünü onun yanında tamamlayarak hilâfet aldı (1139/1727). 1149 (1736) yılında şeyhini ziyaret için gittiği Kudüs'te dört ay kaldı. 1171'de (1758) Ezher şeyhliğine getirildi. 1179 (1766) yılında hacca gitti. 27 Rebülevvel 1181 (23 Ağustos 1767) tarihinde Kahire'de vefat etti ve Karâfe Mezarlığı'na defnedildi.

Hifnî'nin ilim ve tasavvuf çevrelerinin yanı sıra siyasî çevrelerde de büyük bir itibarı vardı. Hifniyye tarikatı Ticâniyye, Derdîriyye, Rahmâniyye, Ezheriyye ve Mervâniyye adlı beş kola ayrılmıştır. Ce-

bertî onun halifelerinden yirmi dördünün adını zikreder ('Acâ'ibü'l-âşâr, I, 347-351). Bazı müridleri Hifnî hakkında çeşitli risâleler kaleme aldılar. Hasan b. Ali el-Mekki'nin *el-İbârât fî ba'zî mâ li's-Şeyh el-Hifnî mine'l-menâkıb ve'l-kerâmât* adlı risâlesi bunlardan olup Nebhânî bu eserden bir bölüm nakletmiştir (*Kerâmâtü'l-evliyâ*, I, 208-215). Meşhur Hanefî âlimi İbn Âbidîn Hifnî'nin soyundandır.

Eserleri. 1. *Hâşiye 'alâ Şerhi'l-'Azîzî 'ale'l-Câmi'i's-şâgîr*. Süyûtî'nin *el-Câmi'u's-şâgîr* adlı eserine Azîzî diye tanınan Ali b. Ahmed el-Bülâkî'nin *es-Sirâcü'l-münîr bi-şerhi'l-Câmi'i's-şâgîr* adıyla yazdığı şerhin hâşiyesidir (I-II, Bulak 1290, 1292; I-III, Kahire 1304, 1312, 1324, Azîzî şerhiyle birlikte). 2. *Enfesü nefâ'isi'd-dürer*. Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî'nin, Hz. Peygamber için yazdığı *el-Kaşidetü'l-Hemziyye*'ye İbn Hacer el-Heytemî'nin yaptığı *el-Minehu'l-Mekkiyye* adlı şerhin hâşiyesi olup bu eserle birlikte basılmıştır (Bulak 1292; Kahire 1303, 1307, 1322). 3. *eş-Semeretü'l-behiyye fî esmâ'i's-şahâbeti'l-Bedriyye* (Kahire 1940). 4. *Hâşiye 'alâ Şerhi's-Semerkanî 'ale'l-Risâleti'l-'Adudiyye* (Kahire 1295; İstanbul 1320). Adudüddin el-İcî'nin *er-Risâletü'l-vaz'iyetü'l-'Adudiyye* adlı eserine Ebü'l-Kâsım b. Ebü Bekir es-Semerkanî'nin yaptığı şerhin hâşiyesidir. 5. *Hâşiye 'ale'l-Fevâ'idü's-Şinşevriyye*. İbnü'l-Mütefennine er-Rahbî'nin ferâiz ilmine dair *er-Rahbiyye* adlı eserine Şinşevrî'nin yaptığı şerhin hâşiyesidir. 6. *Risâle tete'allağ bi't-taklîd fi'l-fürâ' fi usûli'l-fıkh*. 7. *Risâle tete'allağ bi-bu'lânî'l-mes'eleti'l-müleffeke ve bu'lânî'l-akdi'l-evvel ba'de vukû'i't-talâki's-selâs bi-kaşdi iskâti'l-muhalil*. Hülleye dair bir risâledir. 8. *Muhtaşaru Risâleti'n-Nevevî fî mâ yete'allağ bi'l-kıyâm li-ehli'l-fazl ve gayri zâlik*. Yahyâ b. Şeref en-Nevevî'nin *Kitâbü'l-Kıyâm li-ehli'l-tekrîm ve'l-ihtirâm* adlı risâlesinin muhtasarıdır. 9. *Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Üşmûnî*. İbn Mâlik et-Tâî'nin nahiv ilmine dair *el-Elfiyye*'sine Üşmûnî tarafından yapılan *Menhecü's-sâlik* adlı şerhin hâşiyesidir. 10. *Risâle fî fazlî't-tesbîh ve't-tehlîl*. 11. *Ferâ'idü 'avâ'idü Cebriyye*. Ebü Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Yâsemî'nin cebirle ilgili *el-Urcûzetü'l-Yâsemîniyye* adlı manzum risâlesine Sibtü'l-Mardî'nin yaptığı *el-Lüm'â* adlı şerhin hâşiyesidir. 12. *ed-Dürretü'l-behiyyetü'l-bahîre fî beyâni âli'l-beyti'l-müşerrefeti bihimi'l-Kâhire* (bu eserlerin yazma nü-

haları için bk. Brockelmann, *GAL*, I, 361, 491, 621; II, 186, 269, 422; *Suppl.*, I, 471, 685, 858; II, 445).

BİBLİYOGRAFYA :

Kâdirî, *Neşrû'l-meşânî*, IV, 182-188; Murâdî, *Silkü'd-dürer*, IV, 49-50; Cebertî, 'Acâ'ibü'l-âşâr, I, 339-354; Harîrizâde, *Tibyân*, I, vr. 293^b-301^a; L. Rinn, *Marabouts et Khouan*, Alger 1884, s. 293, 294, 420, 453; *Tomar-Halvetiyye*, s. 84; Serkîs, *Mu'cem*, I, 781-782; II, 1326; Brockelmann, *GAL*, I, 361, 491, 621; II, 186, 269, 422; *Suppl.*, I, 471, 685, 858; II, 445; *İzâhu'l-meknûn*, I, 135, 347; II, 183; *Hediyetü'l-'ârifîn*, II, 337; Karatay, *Arapça Basmalar*, II, 440; Ziriklî, *el-A'lâm*, VII, 4; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, X, 15-16; a.mlf., *el-Müstedrek*, Beyrut 1406/1985, s. 645; Nebhânî, *Kerâmâtü'l-evliyâ*, I, 208-216; A. G. Ellis, *Catalogue of Arabic Books in the British Museum*, London 1967, II, 250, 260; J. S. Trimmingham, *The Sufi Orders in Islam*, Oxford 1971, s. 77; Hacıvî, *el-Fikrû's-sâmî*, II, 355; Âyide İbrâhim Nusayr, *el-Kütübü'l-'Arabîyye elletî nüşret fi Mısır beyne 'amey 1926-1940*, Kahire 1980, s. 70; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, I, 353-355; *el-Ezherü's-şerîf fî 'idihî'l-elfi*, Kahire 1403/1983, s. 241; *Şüyûhu'l-Ezher* (nşr. Vezâretü'l-'lâm), Kahire, ts., s. 16-17; Ernst Bannerth, "La Khalwatiyya en Egypte quelques aspects de la vie d'une confrérie", *MIDEO*, VIII (1964-66), s. 12-14; *Kâmûsü'l-İslâmî*, II, 121.

CENGİZ KALLEK

HİFNÎ NÂSİF

(حفنى ناصف)

Hifnî (Muhammed Hifnî)
b. İsmâil b. Halil b. Nâsîf
(1856-1919)

Mısır'da yenilik hareketlerinin
önde gelen isimlerinden,
şair ve yazar.

Kahire yakınlarında Birketülhac'da doğdu. Küçük yaşta babasını kaybettiği için dayısı ve babaannesinin himayesinde yetişti. İlk öğrenimine doğduğu yerde başladı. On bir yaşlarında mahalle mektebine devam ederken kendisine iyi davranmayan hocasının yüzünden Kahire'ye giderek Ezher'e yazıldı. On yıllık bir öğrenimden sonra buradan mezun oldu ve yeni açılan Dârülulûm'a girdi. Burayı da bitirince (1882) Emîriye medreselerine Arapça öğretmeni, daha sonra Körler ve Sağır Okulu'na öğretmen ve idareci olarak tayin edildi. Gösterdiği başarı üzerine âdâb, münazara, inşâ, belâgat ve mantık dersleri okutmak için Hukuk Fakültesi'ne müderris oldu. Buradaki beş yıllık hocalığı sırasında bir taraftan Hukuk Fakültesi'ne devam ederek oradan da mezun oldu. 1892'de hâkimlik görevine tayin edilen Hifnî Nâsîf bu görevini yirmi yıl sürdürdü. Hâkimlik yaptığı sırada